

VA-handlingsplan

En del av Östhammars kommuns VA-plan

Antaget av	Kommunfullmäktige 14 december 2021, § 193
Antaget	
Ersätter	Strategi för vatten och avlopp (KF 2012-06-12, § 54)
Gäller för	Bygg- och miljönämnden, Kommunstyrelsen och Östhammar Vatten
Dokumentansvarig	Verksamhetschef Växande kommun

Innehållsförteckning

1. Inledning.....	3
2. Åtgärdsförslag	4
A. Övergripande åtgärder	5
B. Information och kunskapsuppbyggnad.....	7
C. Dricksvatten.....	8
D. Avloppsvatten.....	11
E. Resurshushållning och innovativa lösningar	13
F. Utveckling och utbyggnad av kommunalt VA	14
G. Samverkan	16
H. Planering och ekonomisk hållbarhet	17
3. Sammanställning av åtgärder med ansvar, tidsplan och budgetkommentar	18
4. Ordlista	21

Bilaga 1. Behovsbedömning till VA-utbyggnadsplan

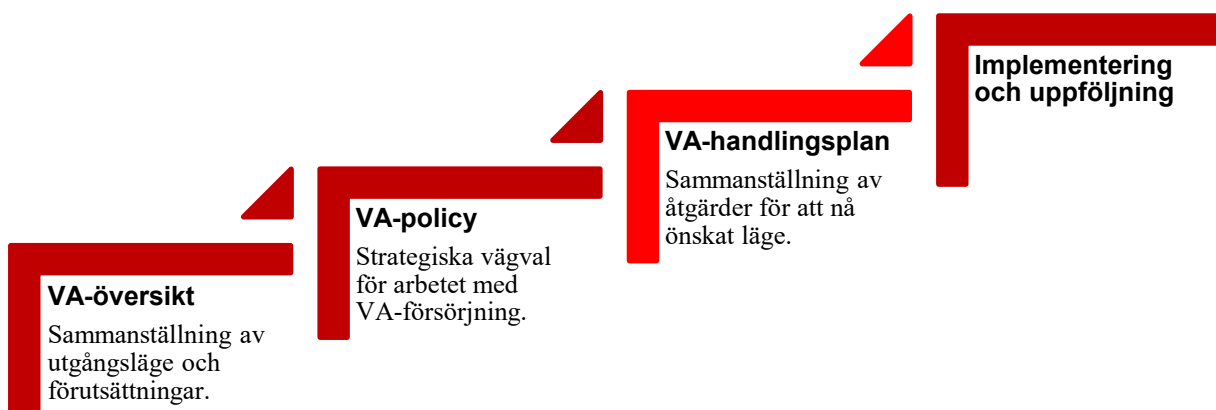
Detta projekt har delfinansierats genom statsstöd till lokala vattenvårdsprojekt förmedlade av Länsstyrelse i Uppsala.

1. Inledning

Östhammars kommun står inför en rad utmaningar när det gäller vatten och avlopp. Möjligheterna att ansluta fler fastigheter till de befintliga kommunala vatten- och avloppsanläggningarna är i dagsläget begränsade samtidigt som det finns ett stort behov av att ansluta fler fastigheter. Vattenförsörjningen sker huvudsakligen genom grundvatten och grundvattenmagasinen i kommunen är små. Flera av de kommunala avloppsreningsverken ligger nära sin tillståndsgivna kapacitet. En stor del av vattenförekomsterna i Östhammars kommun har i klassningen enligt vattendirektivet dålig ekologisk status vilket begränsar möjligheterna till utbyggnad av avloppsreningsverken och innebär att åtgärder behöver vidtas för att uppnå miljö kvalitetsnormerna. En stor del av Östhammars kommuns attraktivitet och utveckling är direkt kopplad till kustområdet och dess vatten.

Östhammars kommun påbörjade under 2020 arbetet med att ta fram en vatten- och avloppsplan, en så kallad VA-plan. Med VA-planen vill kommunen skapa en långsiktigt hållbar plan för hur VA-försörjningen, kommunal och enskild, ska utvecklas för att uppfylla nuvarande och framtida behov och krav. VA-planen är även ett viktigt underlag för kommunens arbete med att uppnå miljö kvalitetsnormerna för vatten. Enligt Vattenmyndigheternas åtgärdsprogram ska det finnas en kommunal VA-plan men det är inte något som krävs i vattentjänstlagen, miljöbalken eller plan- och bygglagen. VA-planen saknar rättsligt bindande verkan men kan ses som kommunens eget styrmedel för att åtgärder ska kunna genomföras på ett effektivt sätt. Denna VA-policy är en del av Östhammars kommuns VA-plan.

VA-planeringen i Östhammars kommun utgår från den metodik som tagits fram av Havs- och Vattenmyndigheten och som redovisas i rapport 2014:1 ”Vägledning för kommunal VA-planering” (figur 1).

Figur 1. VA-planeringens olika delar enligt Havs- och vattenmyndighetens vägledning för kommunal VA-planering.

I *VA-handlingsplanen* identifieras åtgärder som behöver vidtas för att uppnå en långsiktigt hållbar VA-försörjning. *VA-handlingsplanen* utgår från de strategiska behov som identifierats i *VA-översikten* samt de ställningstagande som gjorts i *VA-policyn*.

2. Åtgärdsförslag

Inom Östhammars kommun och Gästrike Vatten pågår redan idag arbete som är kopplat till VA-planering. En del av de åtgärder som finns i VA-handlingsplanen är redan påbörjade men är medtagna i handlingsplanen för att ge en övergripande bild av behovet på åtgärder. I vissa fall har det även varit önskvärt att ange en tidsplan för pågående arbete.

VA-handlingsplanen följer upplägget i VA-policyn och de ställningstagande som görs i den.

Huvudansvarig avser den nämnd (och del av tjänstepersonsorganisation) som har ansvaret för att åtgärden genomförs men de flesta åtgärder kräver ett kommunövergripande samarbete.

Tidsplanen ger en inriktning för när åtgärden bör genomföras eller vara slutförd.

Kostnaden har i handlingsplanen bedömts på en översiktlig nivå med tre kategorier: rymms inom ordinarie verksamhetsbudget, resurser krävs och stora resurser krävs. I denna VA-handlingsplan har inga åtgärder som kräver stora resurser identifierats men på sikt kommer det att finnas sådana åtgärder, till exempel när det gäller utbyggnad av kommunalt VA.

Denna VA-handlingsplan är ett steg på vägen mot en långsiktigt hållbar VA-försörjning i Östhammars kommun. I VA-handlingsplanen identifieras flera åtgärder som i sin tur kommer att kräva andra åtgärder. Det är viktigt att det görs en regelbunden uppföljning av handlingsplanen och att en revidering görs vid behov. Uppföljning och aktualitetsprövning av VA-planen kan förslagsvis vara en del av uppdraget för den kommunövergripande grupp som föreslås i åtgärd A1.

De i VA-handlingsplanen identifierade åtgärderna ska lyftas in i verksamheternas respektive verksamhetsplan. Efter att åtgärderna kostnadsbedömts ska dessa införlivas i den årliga budgeten för respektive verksamhet.

A. Övergripande åtgärder

En del av de strategiska behov som identifierats i VA-översikten är av mer övergripande karaktär. Det gäller till exempel behovet av samsyn inom den kommunala organisationen och samordning av olika planeringsprocesser. Följande prioriterade åtgärder har identifierats:

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA- policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
A1	Etablera en kommunövergripande grupp för VA-frågor (VA-gruppen).	1.1 5.1 5.3 m fl	Kommunstyrelsen (Sektor Samhälle)	2022	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget under förutsättning att det inrättas en tjänst för samordning (A2).	Säkerställa långsiktigt ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar VA-försörjning. Säkerställa effektiv och god intern kommunikation i den kommunala organisationen.	I gruppen bör åtminstone representanter från planheten, miljöheten och Gästrike Vatten ingå. Vid behov kan arbets- eller referensgrupper inrättas för hantering av specifika frågor. Det är viktigt att det tas fram tydliga direktiv för gruppen med mandat och målbild.
A2	Inrätta en tjänst ¹ för samordning av strategiska VA-frågor.	1.1 5.1 m fl	Kommunstyrelsen (Sektor Samhälle)	2022	Resurser krävs.	Säkerställa långsiktigt ekologisk, ekonomisk och socialt hållbar VA-försörjning. Säkerställa effektiv och god intern kommunikation i den kommunala organisationen.	Sammanhållande för det fortsatta VA-planeringsarbetet (uppföljning och aktualisering/revidering). Sammankallande för VA-gruppen (A1).

¹ Deltidstjänst. Omfattning beslutas i samband med att uppdraget förtydligas och införs i verksamhetens budget.

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA- policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
A3	Identifiera områden som har potential att bli viktiga för framtida kommunal VA-försörjning.	2.1 3.1 3.2	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten)	Inför att arbetet med en ny översiktsplan påbörjas.	Resurser krävs.	Säkerställa att områden som är eller kan bli viktiga för VA-försörjningen identifieras.	Utreda och identifiera områden som kan bli aktuella för att etablera anläggningar för kommunal VA-försörjning (t ex vattenverk, avloppsreningsverk, dagvattenanläggningar, pumpstationer).
A4	Redovisa områden som bedöms ha potential att bli viktiga för framtida VA-försörjning.	2.1 3.1 3.2	Kommunstyrelsen (Planenheten)	I kommande översiktsplaner.	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.	Säkerställa att områden som identifierats som viktiga för nuvarande och framtida VA-försörjning pekas ut som sådana i den fysiska planeringen.	I samband med varje aktualisering av översiktsplanen bör eventuella områden utses (A3) och redovisas som sådana. Utöver områden som bedöms viktiga för den kommunala VA-försörjningen kan det även bli aktuellt att avsätta/skydda andra områden (t ex för enskild vattenförsörjning, dagvattenanläggningar utanför VA-huvudmannens ansvar och anläggningar för slamhantering från enskilt avlopp).

B. Information och kunskapsuppbyggnad

I arbetet med att uppnå en långsiktigt hållbar VA-försörjning är det viktigt att bygga kunskap och skapa förståelse för de utmaningar som finns och för de gemensamma åtaganden som behöver göras. Kunskap och förståelse behövs såväl inom den kommunala organisationen som hos besökare, invånare, fastighetsägare och verksamhetsutövare och är viktigt för såväl kommunal som enskild VA-försörjning. Följande prioriterade åtgärder har identifierats:

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA- policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
B1	Ta fram och implementera en kommunikationsplan för VA-frågor.	1.1 5.2 m fl	Kommunstyrelsen (Sektor Samhälle)	2022 och därefter årlig aktualisering.	Resurser krävs.	Minskad hälso- och miljöpåverkan genom att underlätta för både de med enskilt och kommunalt VA att göra kloka, långsiktigt hållbara val gällande VA.	Med stöd i en kommunikationsplan kan en tydlig och sammanhållen kommunikation med såväl enskilda som verksamheter etableras. Östhammar Vatten/Gästrike Vatten har en viktig roll gällande kommunikation om de kommunala VA-anläggningarna.
B2	Erbjuda VA-rådgivning till de med enskilt VA.	1.1 2.1 3.1 4.1	Bygg- och miljönämnden (Miljöenheten)	2022	Resurser krävs. ²	Underlätta för de i kommunen med enskilt VA att hitta lämpliga VA-lösningar.	Det är ofta svårt för fastighetsägare att hitta en enskild VA-lösning som uppfyller gällande krav och passar för den aktuella fastigheten. Genom att erbjuda rådgivning underlättar kommunen för de med enskilt VA och det kan även underlätta miljöenhetens handläggning av avloppsärenden.
B3	Ta fram och implementera en plan för kunskapsuppbyggnad och utbildning i VA-frågor i den kommunala organisationen.	1.1 4.1	Kommunstyrelsen (Sektor Samhälle)	2022 och därefter uppdatering inför varje ny mandatperiod.	Ryms inom ordinarie verksamhets- budget.	Säkerställa god och aktuell kunskap om VA-frågor i den kommunala organisationen.	För att säkerställa att lämplig utbildning ges till tjänstepersoner och politiker och att det finns en kontinuitet i utbildningen behövs en långsiktig plan. Östhammar Vatten/Gästrike Vatten har en viktig roll gällande kunskapsuppbyggnad och utbildning i frågor gällande de kommunala VA-anläggningarna.

² Budgetmedel för viss rådgivning är avsatta för 2022.

C. Dricksvatten

Tillgången på lämpliga större vattentäkter är begränsad i Östhammars kommun. I vissa områden, framförallt kustnära områden, är det begränsad tillgång på grundvatten även för enskild vattenförsörjning. Det finns ett stort behov av åtgärder kopplade till dricksvattenförsörjningen. Följande prioriterade åtgärder har identifierats:

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA-policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
C1	Ta fram riktlinjer för enskild vattenförsörjning.	2.1 3.1 4.1	Bygg- och miljönämnden (Miljöenheten)	2022 för beslut under 2023	Resurser krävs.	Säkerställa långsiktigt hållbar enskild dricksvattenförsörjning. Underlätta vid nyexploatering i områden med enskild vattenförsörjning.	Genom att ta fram riktlinjer för enskild vattenförsörjning skapas en tydlighet och ett gemensamt verktyg för hantering av vattenfrågor vid nyexploatering i områden med enskild vattenförsörjning.
C2	Kartlägg och inventera befintlig enskild dricksvattenförsörjning (inklusive jordbruk och industri).	2.2	Bygg – och miljönämnden (Miljöenheten)	2023	Resurser krävs.	Identifiera områden med risk för vattenbrist för att kunna planera för lämpliga åtgärder. Säkerställa att anläggningar som ska vara registrerade som livsmedelsverksamheter är det.	Kartläggningen bör omfatta både förekomst av enskild vattenförsörjning och tillgång på dricksvatten (kvalitet och kvantitet).
C3	Identifiera och kartlägg områden med risk för vattenbrist (i områden med enskild vattenförsörjning).	2.2	Bygg- och miljönämnden (Miljöenheten)	2023	Resurser krävs.	Identifiera områden som kan vara olämpliga för framtida exploateringar, förtätningar eller omvandling samt områden där åtgärder behöver vidtas eller beredskap för åtgärder behöver finnas.	Kartläggningen görs med utgångspunkt i underlaget från C2.

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA-policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
C4	Införa tillstånds- eller anmälningsplikt för enskilt grundvattenuttag i vissa områden i de lokala hälsoskyddsföreskrifterna.	2.2	Bygg- och miljönämnden (Miljöenheten)	2023	Resurser krävs.	Säkerställa långsiktigt hållbar vattenförsörjning.	Tillstånds- eller anmälningsplikt kan införas i områden med risk för vattenbrist eller annan olägenhet.
C5	Utreda behovet av skydd för större enskilda vattentäkter. ³	2.1	Bygg- och miljönämnden (Miljöenheten)	2024	Resurser krävs.	Öka dricksvattenssäkerheten och säkerställa leveranssäkerhet.	Havs- och vattenmyndigheten anser att behov av att inrätta vattenskyddsområde ska utredas för alla större vattentäkter.
C6	Översyn av den kommunala vattenförsörjningsplanen.	2.1	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten) ⁴	2024 och därefter vart fjärde år.	Resurser krävs.	Säkerställa långsiktigt hållbar vattenförsörjning.	För att hålla planen aktuell bedöms det behövas göras en översyn vart fjärde år. ⁵
C7	Översyn av vattenskyddsområden och vattenskyddsföreskrifter för samtliga kommunala vattentäkter.	2.1	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten)	Löpande.	Rymts inom ordinarie verksamhetsbudget.	Säkerställa att befintliga vattentäkter har erforderligt skydd. Öka dricksvattenssäkerheten och säkerställa leveranssäkerhet.	Det ska finnas vattenskyddsområden med aktuella föreskrifter för alla kommunala vattentäkter.
C8	Utreda förutsättningarna för redundanta system och reservvattenförsörjning.	2.1	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten)	Löpande.	Resurser krävs.	Öka dricksvattenssäkerheten och säkerställa leverans även vid kris.	Kommunen är ansvarig för att leverera dricksvatten inom verksamhetsområdet även vid kris. Avsaknad av redundans i vattenförsörjningssystemet och av reservvattentäkter ökar sårbarheten i vattenförsörjningen.

³ Med större enskilda vattentäkter avses de som försörjer fler än 50 personer eller där vattentäktens uttag är mer än 10 m³ per dygn. Definitionen innebär att verksamheten omfattas av dricksvattenföreskrifterna (SLVFS 2001:30).

⁴ Nuvarande vattenförsörjningsplan fokuserar på kommunal vattenförsörjning. Planen bör framöver omfatta både kommunalt och enskilt vatten. Huvudansvarig behöver då ses över.

⁵ Kommunens nuvarande vattenförsörjningsplan är från 2018 men med tanke på de åtgärder som identifierats i denna handlingsplan förslås en översyn göras först 2024.

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA-policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
C9	Ta fram en nödvattenplan.	2.1	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten)	2022	Resurser krävs.	Säkerställa leveranssäkerhet vid kris.	Planen bör omfatta både kommunalt och enskilt vatten. Kommunstyrelsen/Kommunförvaltningen har en viktig roll i detta arbete.
C10	Undersöka möjligheterna för att inrätta vattenkiosker.	2.1	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten)	2023	Resurser krävs.	Möjliggöra för såväl enskilda som verksamheter att hämta vatten på ett säkert sätt.	Det finns ett behov av neutrala platser för att hämta dricksvatten för enskilda. I samband med inrättande av dessa kan det även vara lämpligt att se över förutsättningarna för att inrätta platser för hämtning av större mängder vatten, t ex för brandförsvaret eller spolbil.
C11	Ta fram en brand- och släckvattenplan.	2.1	Kommunstyrelsen (Kommunförvaltningen)	2023	Rymt inom ordinarie verksamhetsbudget.	Säkerställa tillgång på brand- och släckvatten samt minimera risk för påverkan på grund- och ytvatten vid släckning.	Planen bör omfatta både ny och befintlig bebyggelse. Östhammar Vatten/Gästrike Vatten och Räddningsnämnden/Uppsala brandförsvaret har viktiga roller i detta arbete.

D. Avloppsvatten⁶

En stor del av vattenförekomsterna i Östhammars kommun har dålig ekologisk status. I kustvattnet i de östra delarna av kommunen finns en tydlig påverkan av näringsämnen. Det finns ett stort behov av åtgärder för att minska näringsbelastningen. Åtgärderna i denna VA-handlingsplan är kopplade till avloppsvatten men det finns även behov andra åtgärder. Åtgärder som avser kommunal avloppsrening hanteras främst i kapitel F. Följande prioriterade åtgärder har identifierats:

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA-policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
D1	Genomföra tillsyn på enskilda avlopp (minst) i enlighet med Havs- och vattenmyndighetens föreslagna tillsynstakt. ⁷	3.1	Bygg- och miljönämnden (Miljöenheten)	Löpande.	Rymt inom ordinarie verksamhetsbudget.	Säkerställa god rening i enskilda avlopps-anläggningar inom kommunen.	Havs- och vattenmyndigheten föreslår ett tillsynsintervall på 20 år på enskilda avloppsanläggningar vilket innebär tillsyn på ca 5% av anläggningarna varje år. Ett tätare tillsynsintervall kan vara lämpligt för större gemensamma anläggningar.
D2	Ta fram riktlinjer och kriterier för prioriteringsordning av tillsyn på enskilda avlopp.	3.1	Bygg- och miljönämnden (Miljöenheten)	2022 för beslut under 2023.	Rymt inom nuvarande verksamhetsbudget.	Säkerställa att de enskilda avlopp med störst miljö- och/eller hälsopåverkan prioriteras i tillsynsarbetet.	Kriterierna bör sättas för att ange hur prioritering görs mellan olika geografiska områden baserat på t ex vattenförekomstens status, planerad utbyggnad av kommunalt VA och kända problem med vatten eller avlopp. Även hanteringen av större gemensamma avloppsanläggningar bör hanteras.

⁶ I vattentjänstlagens definition av avloppsvatten ingår spill-, dag- och dränvatten. *Spillvatten* är vatten från till exempel toaletter, dusch och tvätt. *Dagvatten* är regn- och smältvatten från till exempel tak och gator. *Dränvatten* är vatten från dränering av till exempel byggnader eller mark.

⁷ Tillsynstakten ligger idag på denna nivå.

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA-policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
D3	Ta fram en dagvattenpolicy eller motsvarande strategiskt dokument.	3.2	Kommunstyrelsen (Sektor Samhälle)	2023 för beslut 2024	Resurser krävs.	Minska dagvattnets påverkan på vattenförekomster samt säkerställa en långsiktigt hållbar hantering av dagvatten.	Med utgångspunkt i en dagvattenpolicy kan riktlinjer för hantering av dagvatten i både nya och befintliga områden tas fram. Det finns även ett behov av att klargöra och fastställa ansvarsfördelningen inom den kommunala organisationen. Östhammar Vatten/Gästrike Vatten har en viktig roll i detta arbete.
D4	Ta fram kriterier för verksamhetsområde för dagvatten.	3.2	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten)	2022	Rymms inom nuvarande verksamhetsbudget.	Säkerställa att kommunen uppfyller sitt ansvar.	Verksamhetsområde för dagvatten saknas för tillfället. Kriterierna behövs som underlag inför beslut om verksamhetsområde för dagvatten.

E. Resurshushållning och innovativa lösningar

Nya tekniker kan skapa bättre förutsättningar för miljö- och kostnadseffektiva lösningar. Krav på kretslopp och resurshushållning för näringsämnen innebär att det finns behov av förnyade planer för hantering av avloppsslam. Följande prioriterade åtgärder har identifierats:

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA- policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
E1	Ta fram en innovationsplan.	4.1	Kommunstyrelsen (Sektor Samhälle)	2023 för beslut under 2024	Resurser krävs.	Att skapa förutsättningar för innovativa lösningar och utveckling av nya tekniker med fokus på resurshushållning.	I en innovationsplan ⁸ kan Östhammars kommun visa vilka initiativ och engagemang som kommunen önskar driva eller bidra i, för att skapa bättre förutsättningar för VA-försörjningen och samtidigt värna naturens resurser. Planen bör omfatta både enskilt och kommunalt VA. Östhammar Vatten/Gästrike Vatten har en viktig roll i detta arbete.
E2	Ta fram en plan för hantering av latrin och slam från enskilda avlopp. ⁹	3.1 4.1	Kommunstyrelsen (Avfallsenheten)	(2023) ¹⁰	Resurser krävs.	Säkerställa långsiktigt hållbar hantering av slam från enskilda avlopp.	Planen bör, i den mån det är möjligt, skapa förutsättningar för omhändertagande av latrin och slam från de enskilda avloppslösningar som bedöms långsiktigt hållbara med tanke på de lokala förhållandena. Bygg- och miljönämnden/Miljöenheten har en viktig roll i detta arbete.
E3	Ta fram en plan för hantering av slam från kommunala reningsverk.	3.1 4.1	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten)	2022 för beslut 2023	Resurser krävs.	Säkerställa långsiktigt hållbar hantering av slam från kommunala reningsverk.	Dagens hantering av slam från kommunala reningsverk bedöms inte vara långsiktigt hållbar ¹¹ . Kommunstyrelsen/Avfallsenheten har en viktig roll i detta arbete.

⁸ Innovationen kan gälla förbättrade förutsättningar eller ny teknik kopplat till dricksvatten, spillvatten, dagvatten eller organisatoriska aspekter såsom t ex samarbete och kommunikation. Lösningarna kan vara nya för Östhammar eller nya på en nationell eller internationell nivå.

⁹ Åtgärden hanteras i första hand inom arbetet med att ta fram en ny avfallsplan.

¹⁰ Tidsplan kommer att hanteras i avfallsplanen.

¹¹ Ett arbete har påbörjats inom Gästrike Vatten med att ta fram en koncerngemensam slamstrategi.

F. Utveckling och utbyggnad av kommunalt VA

Det finns ett stort behov av att utveckla och bygga ut kommunalt VA i Östhammars kommun. Möjligheterna att ansluta fler fastigheter till de befintliga kommunala VA-anläggningarna är i dagsläget begränsade samtidigt som det finns ett stort behov av att ansluta fler fastigheter. Utöver den kapacitetsbrist som finns i Östhammars kommun innebär en åldrad VA-infrastruktur, klimatförändringar och ökade miljökrav stora utmaningar och ökade krav för hela landets kommunala VA-verksamheter.

En viktig del i detta arbete är en VA-utbyggnadsplan. Arbetet med utbyggnadsplanen genomförs i två etapper (KS 2021-06-01, § 157); i etapp 1 görs en behovsbedömning och i etapp 2 görs fördjupade utredningar om möjligheterna samt en prioriteringsordning mellan områden. Resultatet av behovsbedömningen redovisas i *bilaga 1*.

Följande prioriterade åtgärder har identifierats för utveckling och utbyggnad av kommunalt VA:

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA-policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
F1	Ta fram en utvecklingsstrategi för kommunalt VA. ¹²	2.1 3.1 4.1 5.1 m fl	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten)	2022	Resurser krävs. ¹³	Säkerställa en långsiktig, hållbar VA-försörjning och leveranssäkerhet i hela kommunen. Säkerställa leverans till de inom kommunalt verksamhetsområde och till befintliga idag outnyttjade byggrätter. Minskad påverkan på vattenförekomster.	Beslutsunderlag för utveckling av kommunalt VA där åtgärder prioriteras och kostnadsbedöms. Utreda potentialen i och möjligheterna för att vidta åtgärder i ledningsnät, vattenverk och avloppsreningsverk som kan säkerställa leverans i väntan på storskaliga lösningar.

¹² Pågående arbete som startades under 2021.

¹³ Medel för detta finns avsatta i budget för 2021-2022.

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA-policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
F2	Ta fram en utbyggnadsplan för kommunalt VA (etapp 2).	3.1 5.1 5.3	Kommunstyrelsen (Sektor Samhälle)	2022 för beslut i kommunfullmäktige 2023	Resurser krävs.	Säkerställa att kommunen uppfyller sitt ansvar enligt lagen om allmänna vattentjänster. Säkerställa en långsiktig, hållbar VA-försörjning och leveranssäkerhet i hela kommunen. Minskad påverkan på vattenförekomster.	Utbyggnadsplanen tas fram med stöd i behovsbedömningen som gjorts i etapp 1 av utbyggnadsplanen (se bilaga) samt med underlag som tagits fram i arbetet med utvecklingsstrategin (F1). Östhammar Vatten/Gästrike Vatten har en viktig roll i detta arbete.
F3	Ta fram rutiner och riktlinjer för vad som gäller för VA-försörjningen i väntan på VA-utbyggnad i de områden där det finns beslut om utbyggnad av kommunalt VA.	5.2	Kommunstyrelsen (Sektor Samhälle)	2022 för beslut 2023 ¹⁴	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.	Säkerställa att det finns en känd, tydlig och väl avvägd hantering av ärenden i områden där det finns beslut om utbyggnad av kommunalt VA.	Aktualiseras i samband med tillsyn, vid ny-, om- eller tillbyggnad samt vid detaljplanering.
F4	Översyn av verksamhetsområde för vatten, spillvatten och dagvatten.	2.1 2.2 3.1 5.1	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten)	Löpande.	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.	Säkerställa att verksamhetsområdet omfattar det geografiska område inom vilket kommunen har en skyldighet att ordna vattentjänster.	I samband med att Östhammar Vatten AB bildades och startade sin verksamhet 2017 påbörjades en översyn av verksamhetsområdet för vatten, spillvatten och dagvatten. Införandet av nya verksamhetsområde för vatten och spillvatten sker etappvis. ¹⁵ Verksamhetsområde för dagvatten saknas i dagsläget.

¹⁴ Beslut om riktlinjerna bör tas samtidigt som VA-utbyggnadsplanen.

¹⁵ I en första etapp (2019) inrättades verksamhetsområde för vatten och spillvatten för fastigheter som idag nyttjar kommunalt vatten och/eller spillvatten. I nästa etapp/er ska de fastigheter som behöver utredas ytterligare tas med.

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA-policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
F5	Redovisa klimat- anpassning för de kommunala VA- anläggningarna.	2.1 3.1 3.2 7.1	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten) ¹⁶	Löpande.	Resurser krävs.	Säkerställa långsiktigt hållbar, robust VA- försörjning i ett förändrat klimat.	Klimatanpassningen avser en långsiktig anpassning av de kommunala VA-anläggningarna till ett förändrat klimat som t ex ökade nederbörds mängder, havsnivåhöjningar och långvarig torcka.

G. Samverkan

Gränsöverskridande lösningar kan vara bästa sättet att lösa stora VA-utmaningar. Genom att samarbeta med andra aktörer om gemensamma lösningar för vatten och/eller avlopp kan eventuellt resurseffektiva, hållbara lösningar identifieras. Följande prioriterade åtgärd har identifierats:

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA- policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
G1	Skapa strukturer och rutiner för långsiktigt hållbar samverkan inom såväl enskild som kommunal VA- försörjning.	6.1	Kommunstyrelsen (Sektor Samhälle)	Påbörjas 2022. Löpande arbete.	Rymt inom ordinarie verksamhets- budget.	Skapa förutsättningar för långsiktigt hållbara, resurseffektiva lösningar både inom kommunen och inom regionen	Arbetet bör innefatta så väl privata aktörer med större behov av vatten och/eller avlopp som grannkommuner och länsstyrelser. Även Östhammar Vatten/Gästrike Vatten har en viktig roll i detta arbete.

¹⁶ Klimatanpassning av de kommunala VA-anläggningarna i Östhammars kommun kan även komma att ingå som en del i en klimatanpassningsplan för hela kommunen eller i en koncerngemensam klimatanpassningsplan för Gästrike Vatten. Om något av detta blir aktuellt behöver huvudansvarig ses över.

H. Planering och ekonomisk hållbarhet

Med tanke på de stora investeringsbehov som finns för de kommunala VA-anläggningarna i Östhammars kommun är det viktigt att resurser läggs där de gör mest nytta. Genom en långsiktig planering och samhällsekonomiska analyser skapas goda förutsättningar för resurseffektiva investeringar. Följande prioriterade åtgärder har identifierats:

	Åtgärd	Ställnings- tagande i VA- policy	Huvudansvarig	Tidsplan	Kostnad	Syfte	Kommentar
H1	Utveckla en drift-, underhåll- och förnyelseplan för de kommunala VA- anläggningarna.	3.1 3.2 4.1 5.1 7.1	Östhammar Vatten (Gästrike Vatten)	Löpande.	Ryms inom ordinarie verksamhets- budget.	Säkerställa stabil och säker drift för de kommunala VA- anläggningarna.	Det behövs ett helhetsgrepp om övergripande åtgärder för att optimera drift, tydliggöra var underhåll behövs och var fokus behöver vara på förnyelse. VA- anläggningarna ska inte bara fungera tillfredsställande idag utan vid tänkbara framtida väderscenarier i takt med att klimatet förändras. Hänsyn ska tas till recipienternas status och de beslut som fattas ska vara långsiktigt ekonomiskt hållbara.
H2	Utveckla en långsiktig finansieringsplan för utveckling och utbyggnad av kommunalt VA.	7.1	Kommunstyrelsen (Sektor Verksamhets- stöd)	Löpande.	Ryms inom ordinarie verksamhets- budget.	Säkerställa att avsatta resurser ger långsiktig nytta i proportion till de avsatta resurserna.	Tas fram parallellt med utbyggnadsplan (F2) och drift-, underhåll- och förnyelseplan (H1). Östhammar Vatten/Gästrike Vatten har en stor och viktig roll i detta arbete.

3. Sammanställning av åtgärder med ansvar, tidsplan och budgetkommentar

Nedan presenteras en sammanställning av VA-handlingsplanens åtgärder sorterade efter huvudansvarig och tidsplan.

Huvudansvarig avser den nämnd och del av tjänstepersonsorganisation som har ansvaret för att åtgärden genomförs men de flesta åtgärder kräver ett kommunövergripande samarbete.

Tidsplanen ger en inriktning för när åtgärden bör genomföras eller vara slutförd.

Kostnaden har i handlingsplanen bedömts på en översiktlig nivå med tre kategorier: ryms inom ordinarie verksamhetsbudget, resurser krävs och stora resurser krävs. I denna VA-handlingsplan har inga åtgärder som kräver stora resurser identifierats men på sikt kommer det att finnas sådana åtgärder, till exempel när det gäller utbyggnad av kommunalt VA.

De i VA-handlingsplanen identifierade åtgärderna ska lyftas in i verksamheternas respektive verksamhetsplan. Efter att åtgärderna kostnadsbedömts ska dessa införlivas i den årliga budgeten för respektive verksamhet.

	Åtgärd	Huvudansvarig		Tidsplan	Kostnad
D1	Genomföra tillsyn på enskilda avlopp (minst) i enlighet med Havs- och vattenmyndighetens föreslagna tillsynstakt.	Bygg- och miljönämnden	Miljöenheten	löpande	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.
B2	Erbjuda VA-rådgivning till de med enskilt VA.	Bygg- och miljönämnden	Miljöenheten	2022	Resurser krävs.
C1	Ta fram riktlinjer för enskild vattenförsörjning.	Bygg- och miljönämnden	Miljöenheten	2022 (2023)	Resurser krävs.
D2	Ta fram riktlinjer och kriterier för prioriteringsordning av tillsyn på enskilda avlopp.	Bygg- och miljönämnden	Miljöenheten	2022 (2023)	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.
C2	Kartlägg och inventera befintlig enskild dricksvattenförsörjning (inklusive jordbruk och industri).	Bygg- och miljönämnden	Miljöenheten	2023	Resurser krävs.
C3	Identifiera och kartlägg områden med risk för vattenbrist (i områden med enskild vattenförsörjning).	Bygg- och miljönämnden	Miljöenheten	2023	Resurser krävs.
C4	Införa tillstånds- eller anmälningsplikt för enskilt grundvattenuttag i vissa områden i de lokala hälsoskyddsföreskrifterna.	Bygg- och miljönämnden	Miljöenheten	2023	Resurser krävs.
C5	Utreda behovet av skydd för större enskilda vattentäkter.	Bygg- och miljönämnden	Miljöenheten	2024	Resurser krävs.

	Åtgärd	Huvudansvarig		Tidsplan	Kostnad
A4	Redovisa områden som bedöms ha potential att bli viktiga för framtida VA-försörjning.	Kommunstyrelsen	Planenheten	löpande	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.
G1	Skapa strukturer och rutiner för långsiktig hållbar samverkan inom såväl enskild som kommunal VA-försörjning.	Kommunstyrelsen	Sektor Samhälle	löpande	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.
A1	Etablera en kommunövergripande grupp för VA-frågor (VA-gruppen).	Kommunstyrelsen	Sektor Samhälle	2022	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.
A2	Inrätta en tjänst för samordning av strategiska VA-frågor.	Kommunstyrelsen	Sektor Samhälle	2022	Resurser krävs.
B1	Ta fram och implementera en kommunikationsplan för VA-frågor.	Kommunstyrelsen	Sektor Samhälle	2022	Resurser krävs.
B3	Ta fram och implementera en plan för kunskapsuppbyggnad och utbildning i VA-frågor i den kommunala organisationen.	Kommunstyrelsen	Sektor Samhälle	2022	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.
F2	Ta fram en utbyggnadsplan för kommunalt VA (etapp 2).	Kommunstyrelsen	Sektor Samhälle	2022 (2023)	Resurser krävs.
F3	Ta fram rutiner och riktlinjer för vad som gäller för VA-försörjningen i väntan på VA-utbyggnad i de områden där det finns beslut om utbyggnad av kommunalt VA.	Kommunstyrelsen	Sektor Samhälle	2022 (2023)	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.
C11	Ta fram en brand- och släckvattenplan.	Kommunstyrelsen	Kommunförvaltningen	2023	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.
E2	Ta fram en plan för hantering av latrin och slam från enskilda avlopp.	Kommunstyrelsen	Avfallsenheten	(2023)	Resurser krävs.
D3	Ta fram en dagvattenpolicy eller motsvarande strategiskt dokument.	Kommunstyrelsen	Sektor Samhälle	2023 (2024)	Resurser krävs.
E1	Ta fram en innovationsplan.	Kommunstyrelsen	Sektor Samhälle	2023 (2024)	Resurser krävs.
H2	Ta fram en långsiktig finansieringsplan för utveckling och utbyggnad av kommunalt VA.	Kommunstyrelsen	Sektor Verksamhetsstöd	2023	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.

	Åtgärd	Huvudansvarig		Tidsplan	Kostnad
A3	Identifiera områden som har potential att bli viktiga för framtida kommunal VA-försörjning.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	löpande	Resurser krävs.
C7	Översyn av vattenskyddsområden och vattenskyddsföreskrifter för samtliga kommunala vattentäkter.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	löpande	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.
C8	Utreda förutsättningarna för redundanta system och reservvattenförsörjning.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	löpande	Resurser krävs.
F4	Översyn av verksamhetsområde för vatten, spillvatten och dagvatten.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	löpande	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.
F5	Redovisa klimatanpassning för de kommunala VA-anläggningarna.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	löpande	Resurser krävs.
C9	Ta fram en nödvattenplan.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	2022	Resurser krävs.
C10	Undersöka möjligheterna för att inrätta vattenkiosker.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	2022	Resurser krävs.
D4	Ta fram kriterier för verksamhetsområde för dagvatten.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	2022	Resurser krävs.
F1	Ta fram en utvecklingsstrategi för kommunalt VA.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	2022	Resurser krävs.
E3	Ta fram en plan för hantering av slam från kommunala reningsverk.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	2022 (2023)	Resurser krävs.
H1	Utveckla en drift-, underhåll- och förnyelseplan för de kommunala VA-anläggningarna.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	2023	Ryms inom ordinarie verksamhetsbudget.
C6	Översyn av den kommunala vattenförsörjningsplanen.	Östhammar Vatten	Gästrike Vatten	2024	Resurser krävs.

4. Ordlista

Avloppsvatten	I avloppsvatten ingår spill-, dag- och dräneringsvatten.
Dagvatten	Ytligt avrinnande regn- och smältvatten.
Dräneringsvatten	Grundvatten och nedträngande vatten från regn och snösmältning som avleds i dräneringsledning eller dike.
Enskild VA-anläggning	En VA-anläggning eller annan anordning för vattenförsörjning eller avlopp som inte är eller ingår i en kommunal VA-anläggning.
Gästrike Vatten AB	Driftbolag samägt mellan Östhammar, Älvkarleby, Gävle, Ockelbo och Hofors kommuner med uppgift att sköta den allmänna VA anläggningen.
Kommunal VA-anläggning	En allmän VA-anläggning vilket innebär att kommunen har rättsligt bestämmande över den och som har ordnats för att uppfylla kommunens skyldigheter enligt vattentjänstlagen.
Recipient	Mottagare av behandlat eller obehandlat avloppsvatten (till exempel hav, sjö, vattendrag eller grundvatten).
Spillvatten	Förorenat vatten från till exempel toaletter, dusch och tvätt.
VA-anläggning	En anläggning som har till ändamål att tillgodose behov av vattentjänster för bostadshus eller annan bebyggelse.
VA-huvudman	Ägaren av den allmänna VA-anläggningen och den som ansvarar för drift och underhåll av den allmänna VA-anläggning. För Östhammars kommun är det Östhammar Vatten AB.
Vattenskyddsområde	Vattenskyddsområden fastställs för att i ett långsiktigt perspektiv trygga en god vattenkvalitet för viktiga vattentäkter.
Vattentjänster	Dricksvatten, spillvatten, dagvatten gata och dagvatten fastighet.
Verksamhetsområde	Det geografiska område inom vilket en eller flera vattentjänster har ordnats eller ska ordnas genom en allmän VA-anläggning.
Östhammar Vatten AB	Helägt av Östhammars kommun. I detta bolag ligger ägandet av VA-anläggningar.